

"O R I X E" jaunaren eskutitza.

"MEA CULPA" eta "QUOS EGO!"

Anizetxe iaunari

Aspaldiko urteetan, ba-dira ogeita zenbait, maisu-izena eman zenidan, muga-itx edo artikulua noiz ta nola erabili galdegin zenidanean. Orduan ikasle ba' zindudan, orain, maisu-izena ez ba da ere, ikasle-lagun izena merezi dugu biok. Zenbait gauzetan nere maisu ere izan zaiteke, eta ala dirudi, neri oker-ustea egozten didazun zertanbait.

Aurtemin erauntsi zenidanez, -"Ibar"ek ere ori berori esan zidan- euskera idatzian nik omen dut obena nun eta zun sartu izanarena. Ala ote? -Etzait iduri. Nik oraindio nire libururik argitara gabe, Aita Olabide'k erabili zitun Itun Berrian. Asi zaite lenego orrialdetik, eta len-atalean, zun ogeitamabost aldiz arkituko duzu.

Esan duzuketena, orduko nik erabillia nedukala Jesusen Biotzaren Deya'n, eta zanarekin batean ari izan nintzala lanean Itun Berria argitara baño sortzi urtez lenagotik. Nork ezaguten ditu nere lantxo aiek, bakar batzuek ezik, eta olako ondorioak ukan ote dute? Olabidek nere kutsurik bai ote du, Lekuona iaunari ere derizkiona? -Nik arena geiago, nere ustez.

Dana dala, nere errua baldin ba'da, "mea culpa" esatea dagokit. Urrengo liburu-gaiean "Iainkoaren billa", nun eta zituan ipiñi ditut, zori oneko zuen erri orrentzat, alik eta geiena buruz atzi dezan. Ian ori ez dut egin ikasientzat, batez ere zuek bezalakoentzat. Zuentzat berdin dio garbiago edo zaillago egiñik ere, buruz ongi artuko baituzute, belarriz ez ba'da ere. Gaurko su bezalako artikuluetan ez duzu aurrera arkituko nuan, nuban, nuen, nuben, nuin, niin, noon, non, muun, nun. Batasunaren billa omen zoazte. Anarki aundi ortan zein aukeratu bada? -Orien guzien ama dana: NENDUN.

Nere nendun kuttun au ematen asi nindeken 1923⁴ garrenean ere,erri askotan esaten baitzan ordu artan. Bai, Adiskide Berri, erri askotan. Orozko erri aundiskoa da bere baillerakin, eta asi Lezamatik eta Getxora bi-tartean, eta Laukiniz aldera, Txori-erri zaion lurralde ori ba-da zerbait. Ez ote zan Gipuzkoaren erdi bat aña 1923⁴garrenean nendun esaten zaneko lurraldea? Gipuz-gipuzkoa esan nai nuke, ots, Bizkai-Gipuzkoa leku: Eibar, Mundrau, Oñati eta abar.

Zuen erriak ez dula orrela esaten. Zuen erria al da beti lege? Eta zuen belarria? Ni, ongi mintzo dan edo zan erriarekin noa, eta nere belarriarekin. Zer itz ederragorik, bulunba-antzeko mintzoa dun ori baiño? Gipuzkoan ere ez al zan esaten nendun, giputz-erria gaur baiño obeki mintzo zala? Nondik atera duzute gendun, nendun⁴etik ez eta? N:- ni, bakarraren einean, eta g:- gu, aunitzen einean. Ez noala erriarekin? Zein errirekin? Zuek bezain erritar jotzen dut nere burua, ni baiño ka-letarrago baitzirate.

Garai da "quos ego!" esaten asteko. Nork sar-tu ote du buruntzalia nere eltzean,esaterako, San Au-gustiñen Aitorkizunetan, nik nendun ezarri-toki guzietan nuan ipinteko? Noren baimenez egin dute ori? Ez nindagon, bada, urruti irart-okerrak zuzentzeko bialdu nai ukan ba⁴litidate. Ez batere erakutsi ere. Beste zenbait gau-zatxo ere ukitu ditidate. Bat edo bat ari da, nere ia-torritzkoa ta argitara emana bekaldetzen. Misalean... egia esan, baimena eskatu zidaten Garikoiztarrak aien itz eta esatera zerrenda bat nereen orde z ipini nenzan. Gogortu nintzan polikitxo ere ezezkoan, eta izenik ez nendun eman nai liburu ortarako; baiñan, azkenean, pa-kearengatik, txuri egin nendun. Au "mea culpa" da; ez aiena.

Ez al didate nere euskera egiten utziko? Zer jauntxokeri da ori? Nik ez diot iñori agindu nere antze-
ra egin dezan. Egin baldin ba⁴dute, ta ez gutxik, diote-
nez, oiek atera naute jauntxo; ez nik nere burua egin
dudalako. Euskaldun Agurgarri batek onela idatzi zidan
Ameriketara, euskera lardaskazale batzuk beren Akademia-

rekin gure buruzki nabarmen asi ziranean: "Venga usted y dicte". Ez dut olakorik egiñen, baiña nere euskera, bai. Eta irar-legerik baldin ba'da, urrengoan auzitara deituko dut olakorik egiten didana.

"Quos ego"! Au da: "Etorten banizaizue!" Ni-zaizue ez da nik asmatua. Eunka aldiz entzun diot, batez ere azken bi urte oetan arrebari, aurreri akar egitean: "etortzen ba'nizaizu, ba'nizaik, ba'nizain", bartzuetan t'rekin, besteetan t'gabe. Zertako or t'ori? Doala antzarak perratzera! Gaztelu'n ere entzuten omen: -erri batek edo biek ez dutela legerik egiten? -Erri batean baiño geiagotan esan zan, dudarik gabe, ta ari iarraitzen nizaio. Nik Uitzin "etortzen ba'nakik" eta "ba'nakio" neduzkan entzunak. Orregatik erabili ukan ditut EKIDIN'en ioka-itz oriek IZAN'enak baiño maizago. Eta politago baitira gaurko zuen ZK, TZ orien baiño.

Zertako berritu -diokezu- IZAN'en lengo iokaera, egungo erriak ez baitu orrela egiten? -Orain gaizki mintzo dan erriak, ez; len ongi mintzo zanak, bai. Eta nik euskera polita nai dut, ederra, aurrentzat ikas-errexago dana, -IZA- garbi garbi ageri dala. Naiz esaten duzutenok (a nahasitxo orrekin), zergatik ez duzute esaten naintzan, naintzala, t.a.? - Izkuntza ez da logika, esaten didazu. -Bai eta. Buru gauza lehenik, bi-oz-gauza urrenik, au da logika ta psikologia; urrena, belarria. Iru lege oriek gertatzen dira izkuntzetan, eta, naiz irurak batean, naiz etatik bi, naiz bakarra izaten da askotan lege. Noiz eta nola. Noiz-nola orietan asmatzen dunari iarraituko zaizkio beste idazleak.

Zuk nai ez ba'duzu ere, IZAN aditza ioka ditekere egun arauz-erara, noizaldi guzietan -IZA- garbi ageri dala. Aditza iokatzean gaizki oiturik gauda erderaz bezala "naiz", "zera", "da" aipatzen. Bakarrekiko iokaera ez ezen, elkarrekikoak ere batean aipatu bear genituke nor-dan bakoitzean, onela: niza, nizaizu, nizaio, nizaizue, nizaie; gira, gizaizu, gizaio, gizaizue, gizaie t.a. Askoz politako zuen natzaizu, natzaio, baiño, ta gure naitzizu, naitzio baiño. Gatzaio, gatzaizkio, ta olako itsuskeriak, doazela Salamankan barna! Eta gakio ordez

gakizkio, zakigu ordez zakizkigu ta olakoak. Oraingoz zira ta gira erabiliko ditut. Etorriko al da garaia ziza ta giza idazteko ere. Niza esateko eskubide ba'dudala iduri zaida onako bertso auskin:

ez dakienak erran lezake
ni alegera niza-la.

Eta:

etzaut dolutu, ez doluturen
bizi niza-no, maitia.

Orobat zizaidan, zizaizun, zizaion, &. ninzan. ninzaizun, ninzaion, &. Eta abar, eta abar. Iainkoak bizi ba'gaitu, iarraituko gakio gai oni.

Ai, eta itzuli nadin zure -a artara. Nik pekatarri onek, ardura kendu omen dut, batzuek diotenez onerako, besteek diotenez gaitzerako. Jauntxokeria bat eta orrelakoak esateko oitura sartuko ote da gurean, mugaz aindiko aldean bezala? Naiko lan. Alde ontako belarriak ez du ontzat artuko, buruz egokiago ba'liza ere. Gaiñera, artikulua bear du, beste -a bat edo -ra: jauntxokeriara bat, u-datik udara antzera. Oien -a ori gure -i bezala itzaren beraren muiñeko baldin ba'da, beintzat.

Ba-dira gazte bakar batzu, gizaldi berri ontan, euskerari lotsarik ematen ez diotenak; baiña kuku beste lardaskazale oriek! (1).

Abismua, firmamentua, reptila, realidadea, aktibidadea, positibua, negatibua... Zer da ori? Euskeraz ederki esan ditezken gauzak. Lehenik ikasi bearra daukagu filosofia, gero erdera, gero euskera, gauza oriek gurre izkuntzara egokitzeko. Ez da aski au esatea: "Euskeraz ez ditezke esan yakite-gauza asko ta asko"; obe lizake au esatea: "Nik ez dakit gauza asko euskeraz esaten". Ba-du euskerak bere edertasuna non agertu: ele-eder edo literaturan, izate-gaiean edo metapisikan, eder-legeetan edo estetikan, izkeran edo gramatikan. Utzi detzagun kimika ta olakoak, oriek ez baitira giza-izkuntza yatorra. Oriek ez dute batere edertu iñongo izkuntzarik. Itsusitu bai, gogotik. Zer esanen ote luteke Fray Luis biak eta Cervantes'ek, egungo gaztelan utsusia eta aldrebesa ira

kurriko ba lute? Ortara ezkeru, iakingai oriek erabili detzagun beste edozein izkuntzetan. Ez al zien Fray Luis de Leon'ek erdalduneri baimena eskatu Gaztela'ko erderaz idazteko? Eta ori literaturan! Ez al du Fray Luis de Granada'k Eliz-itzaldi sail ederra latinez? Eta irureun urteko literatura aurretik zutela. Guk gauetik goizera nai dugu egin guzia, eta lanik gabe, alegifilik gutxieneko legean zabartuz. Landu dezagun euskera. Ba-du zura naikoa.

Aztu zizaidan, Anizetxe iauna, zurekin asi ninzala. Iainkoak eman dezaidala bizia "mea culpa" eta "quos ego" esateko. Sartu dezatela burruntzalia, eskubide dute, nik argitara emandakoan, iorratu nai ba'naute; oraindik argitara gabean, begira sartu!

Oinbesterekin len bezain adiskide gelditzen nizaizu.

ORIXE'k

(1) Kuku = Abajo! Biba Bachenabarre! Kuku Laphurdi!

Oarra: Irakurlearentzat: Naiago nuke tt ordez t barkarra buruz bêra ipintea.

Zuzendariaren oartxoa: ORIXE Jaun orrek barkatuko diguzu zure lana zeure idazkeraz birridatzi ez badugu.

Jakin beza irakurleak: Orixek tildez eman dizkigun letrak onela kopiatu dituguna: ll, rr, tt.